

A jugoszláv háborús bűnöket vizsgáló Nemzetközi Törvényszék tíz éve

*Jureković, Predrag: 10 Jahre Kriegsverbrechertribunal ICTY.
= Südosteuropa, 52. Jg. 2003. 4–6. H. 167–183. p.*

1993. május 23-án fogadta el az ENSZ a jugoszláv háborús bűnöket vizsgáló Nemzetközi Törvényszék (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia) felállítását célzó határozatát, s a hágai székhellyel létrehívott intézmény csakhamar megkezdte munkáját. Az elemzők és a közvélemény egy része kezdetben bizalmatlanul fogadta a vállalkozást, különös tekintettel a még folyamatban lévő eseményekre (Boszniában ezek még csak akkor néztek végkifejletük elé), amelyek kapcsán a nemzetközi politika egyidejűleg gyakran tárgyalásban is állt ugyanazokkal a személyekkel, akik gyanú alá eshettek korábbi cselekményeikért. Főképp jugoszláv részről kétségbe pedig vonták az ítélőszék illetékességét, a tárgyilagos ítélkezés lehetőségét, különös tekintettel a kezdeményező nyugati hatalmakra, amelyek nemcsak ellenezték Kis-Jugoszlávia háborús politikáját, de csakhamar fegyveresen is felléptek ellene. Legkésőbb a boszniai vérengzést lezáró daytoni egyezményt követően azonban intenzív és folyamatos munka vette kezdetét. A Törvényszék 2003 júliusáig 91 vádlott terhére ejtette meg a bírói vizsgálatot, 37 esetben jutott el az ítélethozatalig; 18 további gyanúsított előállítására maradt az addigiakban sikertelen próbálkozás. 15 évre szóló mandátuma 2008-ban lejár, csak remélhető, hogy be tudja fejezni tevékenységét. (Újabb hírekben 2010 szerepel! – K. S.)

Az ICTY tevékenységének tétje jugoszláv ügyekben kezdettől fogva az volt, hogy tényfeltárással és büntetőbíráskodásával a folyó konfliktusok feloldása, a balkáni konszolidáció feltételeinek megteremtése és hosszabb távon az egymás mellett élő népek és nemzetek megbékélése, majd végül európai integrációjuk irányába hasson. A törekvésnek a konfliktusok eszkalálódó szakaszán természetesen nem is lehetett látványos eredménye, a folyó perek példája még nem bírhatta jobb belátásra a Boszniában harcoló feleket, nem gátolhatta meg sem a krajina horvát offenzíva durva túlkapásait, sem a koszovói konfliktust. A harci cselekmények pacifikálása érdekében NATO-beavatkozásra volt szükség, a stabilizáció és konszolidáció azonban már feltétlenül az érintettek együttműködő aktivitását igényelte és igényli. Ennek az együttműködésnek elemi feltétele a kölcsönösen egymás sérelmére elkövetett háborús bűnök egyértelmű, határozott számonkérése, tisztázása, a tovább mérgező kölcsönös vádaskodás szakaszának lezárása. Az ICTY stabilizáló szerepe világos, az eljárások jogosultságát, egyes szélsőséges politikai erőket leszámítva, ma már senki nem vonja kétségbe. A társadalmi szintű békéltetés eredményességének fokmérője utódállamoként a menekültkérdés rendezése (erre azóta biztató jelek is tapasztalhatók), vagy az új szuverenitás alapján álló államközi együttműködés megindulása (ami egyelőre még várat magára).

A perek megindításához és sikeres lefolytatásához kezdettől fogva szükség lett volna az érintett utódállamok, mindenekelőtt Kis-Jugoszlávia és Horvátország politikai együttműködésére – a gyanúsítottak felkutatásában, kiadatásában vagy a tanúmeghallgatások során és esetleg a nemzeti törvénykezés és bíraskodás hadrendbe állításával. Ezt azonban jó ideig gazdasági, politikai nyomással is csak töredékrészben lehetett elérni, hiszen a felelős politikusok általában ugyanazokat a köröket képviselték, ahonnan a vétkesek is kikerültek. Nem is beszélve a fő felelősséget viselő S. Miloševićről, kis-jugoszláv elnök-

ről. Horvát részről F. Tudjman elnök is elkötelezettje volt, veterán szervezeteivel együtt, annak a reguláris hadseregnek, amelynek képviselői sem riadtak vissza súlyos cselekményektől, akár Boszniában, akár a Krajínában. A hazai felelősségre vonás jogának fenntartása jobbra csak a Nemzetközi Törvényszékkel való aktuális együttműködés elhárítására, a felelősségre vonás elodázására szolgált. Kis-Jugoszlávia ennek még a büntetőjogi megalapozását is a végsőkig szabotálta. Az eredményes felkutatás zömmel a NATO-államok üldözőszerveire, illetve a bosznia-hercegovinai békefenntartó erőkre hárult. Nagy jelentősége van egy-két gyanúsított önkéntes jelentkezésének is. Változás – horvát viszonylatban csak Tudjman utódjának, S. Mesic elnök színre lépésével, illetőleg a szerb demokratikus ellenzék hatalomátvételével állt be, mindkét esetben a 2000. év folyamán. Milošević kiadatása mindenesetre a végsőkig próbára tette a belgrádi hatalmi szervek erejét. A helyükön maradt vagy az alvilági bűnözés szféráiba szorult háttéremberek sikeresen bénították a további lépéseket. A rejtett küzdelem Djindjic miniszterelnök meggyilkolásával végződött 2001 végén. Am a nyílt harcot meghirdető, átfogó „kard” hadművellet végén még mindig megbújnak a hatalom árnyékában rovott múltú emberek. A közvéleményt azonban eléggé megrázták az események ahhoz, hogy a „hősöknek” kijáró együttérzés fokozatosan kivérezzen. Előremutató fejlemény a civil szféra szerepvállalása a múlt feldolgozásának szorgalmazásában és segítésében.

Nagymértékben erősítette a Nemzetközi Törvényszék hitelét a bosnyák, illetve albán részről is elkövetett háborús bűnökre is kiterjesztett számonkérés folyamatba tétele. Bosznia-Hercegovinát tekintve a konszolidáció ígéretét hordozzák a Bosnyák–Horvát Föderáció és a Boszniai Szerb Köztársaság közötti együttműködési készség jelei, például a közös hadsereg-parancsnokság tervének elfogadásával. Koszovóban ehhez képest egyelőre még roppant törekeny az egyensúly.

Komáromi Sándor